

Jaarverslag PAN Nederland 2022

INHOUD

2022 IN NOTENDOP	3
INLEIDING	4
VISIE	4
MISSIE	4
ORGANISATIE EN VERGADERSTRUCTUUR	4
ACTIVITEITEN PAN-NL IN 2022	5
1 ORGANISATORISCH	5
2 WEBSITE/INHOUDELIJKE BIJDAGEN	5
3 EUROPESE CAMPAGNES	5
CAMPAGNE KANDIDATEN VOOR VERVANGING	5
CAMPAGNE “WAT ZIT ER IN JE HAAR?”	5
4 METINGEN VAN PRODUCTEN VAN SUPERMARKTEN EN TUINCENTRA	6
VALENTIJNSDAG BOEKETTEN	6
BESTRIJDINGSMIDDELEN IN TUINPLANTEN	6
BESTRIJDINGSMIDDELEN IN AARDBEIEN	6
BESTRIJDINGSMIDDELEN IN APPELS	7
BESTRIJDINGSMIDDELEN IN KERSTSTER	7
WAT LATEN DE METINGEN ZIEN?	7
5 RETAILERS	7
EKO-TELLING IN SUPERMARKTEN	7
CERTIFICATIESCHEMA ‘ON THE WAY TO PLANET PROOF	8
6 POLITIEKE ACTIVITEITEN	8
MINISTERIES	8
INGEDIENDE BEZWAARSCHRIFTEN BIJ HET COLLEGE VOOR DE TOELATING VAN GEWASBESCHERMINGSMIDDELEN EN BIOCIDEN	9
WAT HEBBEN WE BEREIKT?	10
7 NETWERKEN	10
8 VERSPREIDING VAN INFORMATIE	10
NIEUWSBRIEF	10
BERICHTEN VERSCHENEN IN DE MEDIA	10
RADIO EN TV	12
SOCIAL MEDIA	12
9 IMPACT /DOELBEREIK AFGELOPEN JAAR	12
BEWUSTWORDING BURGER	12
POLITIEK	13
RETAIL	13
BEZWAARSCHRIFTEN	13
NETWERKEN EN ZICHTBAARHEID	14

2022 in Notendop

- 2 Europese campagnes
- 5 series van metingen naar residuen in fruit, producten uit de sierteelt
- 9 rapporten gepubliceerd
- 10 brieven naar ministeries en beleidsmaker gestuurd
- 4 bezwaarschriften bij het Ctgb ingediend
- 5 Europese acties ondersteund
- 4 nieuwsbrieven gepubliceerd
- 34 bijdragen in dagbladen en magazines verschenen
- 1 radio-interview
- 2 bijdragen in TV

Inleiding

Pesticide Action Network Netherlands is opgericht omdat Nederland in de Europese Unie één van de grootste gebruikers van bestrijdingsmiddelen per hectare is, het milieu met deze middelen vervuild is, het slecht gaat met de biodiversiteit, vele burgers zich zorgen maken over residuen in het voedsel of overlast ondervinden van bestrijdingsmiddelen uit naburige akkers en in Nederland weinig organisaties aandacht aan het thema bestrijdingsmiddelen besteden.

De stichting "Pesticide Action Network Netherlands" is lid van het Pesticide Action Network Europe. Op 24 april 2020 is Pesticide Action Network Netherlands (hierna PAN-NL) als Stichting bij de KvK geregistreerd onder het nummer 7908627 en zijn de statuten ondertekend. PAN-NL heeft ANBI status.

Visie

De visie van PAN-NL is een samenleving met een intacte biodiversiteit en een gezond leefmilieu voor iedereen, waarbij, met in achtname van het voorzorgsprincipe, de toelating en het gebruik van schadelijke bestrijdingsmiddelen zowel in de agrarische, publieke als in de particuliere sector mondiaal aan banden gelegd wordt.

Missie

Om de visie te realiseren, is het de missie van PAN-NL de toepassing en de verspreiding van schadelijke bestrijdingsmiddelen en andere schadelijke producten uit de chemische industrie te verminderen en te elimineren. Maatschappelijke organisaties, burgers en politiek worden bewust gemaakt van de effecten van schadelijke bestrijdingsmiddelen en worden over alternatieven geïnformeerd. Samenwerking, onderzoek, verspreiding van informatie en lobbyen op Europese, nationale-, regionale-, lokale- of mondiale fora zijn inherent aan het bereiken van onze visie.

Organisatie en vergaderstructuur

PAN-NL heeft een voltallig onbezoldigd bestuur en een aantal actieve vrijwilligers:

Voorzitter: Margriet Mantingh

Secretaris: Hans Muilerman

Penningmeester: Maarten Visschers

Algemeen bestuursleden: Piet van Ijzendoorn en Annemarie Hekkers

Actieve vrijwilligers: Maaïke Andela (Facebook en Instagram) en Margreet Hermsen

Daarnaast zijn er nog personen die PAN-NL ondersteunen bij het managen van de website en ons daar waar nodig adviseren.

Elke twee weken vindt een intern onlineoverleg van de bestuursleden en bij interesse de vrijwilligers plaats.

E-mail: pan.netherlands@gmail.com

Website: <https://www.pan-netherlands.org>

Twitter: [@PanNederland](https://twitter.com/PanNederland)

Facebook: [@PAN Nederland](https://www.facebook.com/PAN.Nederland)

Instagram: [PAN Nederland](https://www.instagram.com/PAN.Nederland)

Activiteiten PAN-NL in 2022

1 Organisatorisch

In het startjaar 2020 is PAN-NL volledig opgezet en zijn de eerste activiteiten uitgevoerd. In 2021 zijn de activiteiten vervolgd en flink uitgebreid. Dat is mede mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van de Triodosbank en Greenpeace. PAN-NL heeft eind 2021 een donateursstrategie opgezet. In 2022 heeft PAN-NL de structuur van de website veranderd met o.a. een donatie button. In 2022 heeft PAN-NL van 131 personen een donatie ontvangen, waarvan 32 vaste donateurs zijn.

2 Website/Inhoudelijke bijdragen

In 2022 zijn 50 bijdragen op de website geplaatst; o.a. berichtgeving over vier ingediende bezwaarschriften bij het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb), 12 eigen onderzoeken betreffende de aanwezigheid van residuen in groente en fruit, tuinplanten en boeketten, menselijk haar en eco-tellingen. PAN-NL heeft op haar website 14 brieven gepubliceerd, die aan de betreffende ministeries en aan de Vaste commissies zijn verstuurd,

Berichten over de uitgevoerde activiteiten staan op de website: <https://www.pan-netherlands.org/nieuws/> en naar categorie geordend in het [archief](#).

3 Europese campagnes

De Europese acties zijn in samenwerking met andere Europese organisaties uitgevoerd.

Campagne Kandidaten voor Vervanging

In samenwerking met PAN Europe vond in 2022 een [campagne](#) plaats om aandacht te vragen voor een groep van bestrijdingsmiddelen die door de Europese Commissie als Kandidaten voor Vervanging (KvV of Candidates for Substitution) zijn geclassificeerd als ze twee van de drie eigenschappen vertonen: toxisch, cumulatief of persistent. Lidstaten zijn verplicht bij de toelating van dergelijke stoffen een minder giftig alternatief te vinden. De campagne hekelt de toenemende aanwezigheid van 55 meest schadelijke pesticiden op de EU-markt.

PAN-NL heeft in januari in een [onderzoeksrapport](#) gerapporteerd, dat voor de Nederlandse consument het aantal zeer schadelijke bestrijdingsmiddelen (KvV) in de meest gegeten groente- en fruitsoorten in de afgelopen jaren is toegenomen.

In mei gevolgd door een [publicatie](#) over de trend van de toename van KvV in groente en fruit in de EU. De analyse van 97.170 monsters van populaire soorten vers fruit die in Europa worden geteeld, laat in 9 jaar tijd een stijging zien van 53% in de frequentie (besmettingsgraad) van monsters die vervuild zijn met de meest gevaarlijke pesticiden.

De rapporten zijn via persberichten en de website en *social media* bekend gemaakt en hebben veel media-aandacht gehad.

Campagne "Wat zit er in je haar?"

Dit burgerwetenschapsproject, heeft als doel de haarmonsters van Europese burgers te analyseren op residuen van pesticiden en aandacht te vragen voor de noodzaak van een beter

EU-beleid dat mens en natuur beschermt tegen blootstelling aan potentieel schadelijke bestrijdingsmiddelen. Good Food Good Farming en EXPOZOM hebben, met medewerking van o.a. PAN Nederland, 300 haarmonsters van Europese burgers uit [15 landen verzameld en geanalyseerd](#).

4 Metingen van producten van supermarkten en tuincentra

Metingen van concentraties van bestrijdingsmiddelen in producten van Nederlandse supermarkten en tuincentra zijn uitgevoerd. Aardbeien, appels, boeketten en tuinplanten zijn onderzocht op resten van bestrijdingsmiddelen. De meetresultaten, conclusies en aanbevelingen zijn in onderzoeksrapporten beschreven. De resultaten zijn via persberichten en berichten op de website en *social media* bekend gemaakt. Dit heeft geleid tot berichten in kranten

Valentijnsdag boeketten

In het kader van Valentijnsdag en de bewustwording van consumenten, telers en beleidsmakers heeft PAN-NL rozen en gemengde boeketten op resten van bestrijdingsmiddelen onderzocht. In het [onderzoeksrapport](#) is via de *social media* gewezen op de gevonden hoge gehalten van bestrijdingsmiddelen in een bos bloemen en alternatieven gegeven voor een bespoten Valentijnsboeket. Ook is de teelt van snijbloemen in niet EU-landen, dat vaak gepaard gaat met de inzet van in de EU verboden pesticiden, gethematiseerd. Voor snijbloemen (en tuinplanten) zijn geen wettelijk normen voor maximale limieten van residuen (MRL) vastgelegd. PAN-NL heeft in [een brief](#) aan het Ministerie van LNV en aan de Europese Commissie gepleit voor het vastleggen van een MRL voor sierteelt producten.

In 2021 heeft PAN-NL aan een 50 minuten durende documentaire "[Que cachent nos bouquets des fleurs?](#)" van de Franse TV zender "Sur le Front" meegewerkt. De documentaire is voor Valentijnsdag 2022 in Frankrijk uitgezonden en toont o.a. de omstandigheden waaronder snijbloemen in Ethiopië voor de export geteeld worden; de gevolgen voor het milieu en de globale handel van bloemen in Aalsmeer.

Bestrijdingsmiddelen in tuinplanten

Evenals in 2021 zijn mei 2022 tuinplanten van een drietal grote tuincentra, Groenrijk, WelKOOP en Intratuin, geanalyseerd op bestrijdingsmiddelen. In vergelijking met het tuinplanten onderzoek van PAN-NL in 2021 is er in 2022 een forse toename van het aantal middelen en gehalten. In 2021 werden gemiddeld 5,6 verschillende residuen per plant gevonden met een gemiddeld gehalte van 1,40 mg/kg plant. In 2022 zijn in de onderzochte planten gemiddeld 10,7 verschillende stoffen gevonden met een gemiddeld gehalte van 17 milligram per kilogram vers gewicht (mg/kg). Diverse insecticiden die bijzonder giftig zijn voor bijen, zijn aangetroffen in potplanten.

Bestrijdingsmiddelen in aardbeien

PAN-NL heeft in juni Nederlandse aardbeien onderzocht op de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen. Van 15 bakjes aardbeien uit 15 Nederlandse supermarkten werden de gehalten bestrijdingsmiddelen gemeten. Werden er in 2021 in de aardbeienmonsters 13 verschillende stoffen gevonden, een jaar later zijn het er 19. In tegenstelling tot 2021 zijn er in 2022 geen verboden bestrijdingsmiddelen gevonden. In de steekproef van 2022 is de tendens dat ten opzichte van 2021 het gemiddelde aantal aangetroffen stoffen per monster en het gemiddeld gehalte gestegen is.

Bestrijdingsmiddelen in appels

September 2022 heeft PAN-NL 17 monsters van de meest populaire handappels, Elstar en Jonagold, bij vijf verschillende supermarkten op verschillende locaties gekocht en in een gecertificeerd laboratorium op resten van bestrijdingsmiddelen laten onderzoeken. In deze steekproef zijn in de 17 monsters 10 verschillende bestrijdingsmiddelen, inclusief 3 metaboliëten aangetroffen. Het aantal verschillende resten van bestrijdingsmiddelen (residuen) per monster varieert van 2 tot 5; gemiddeld 3,35 per monster.

Bestrijdingsmiddelen in kerstster

In de steekproef van PAN-NL zijn in 6 kerststermonsters 24 verschillende resten van bestrijdingsmiddelen, inclusief 5 omzettingproducten aangetroffen. Van de 24 verschillende residuen zijn 20 werkzaam tegen insecten. Het aantal verschillende residuen per monster varieert van 1 tot 11; gemiddeld 7,7 per monster. In 4 planten zijn 10 of 11 residuen gevonden. De gevonden totaal-gehalten variëren van 0,023 tot 24,18 mg/kg; met een gemiddeld gehalte van 9,80 mg/kg.

Wat laten de metingen zien?

- Aardbeien en appels zijn besmet met veel verschillende soorten residuen van bestrijdingsmiddelen, met o.a. KvV.
- Ondanks dat er in de onderzochte aardbeien en appels geen wettelijke overschrijdingen van normen voor resten van bestrijdingsmiddelen (de MRL-norm) werden aangetroffen, zijn de gehalten en de aantallen van residuen te hoog om deze vruchten met een goed geweten aan zwangere vrouwen en kleine kinderen te geven. PAN-NL is van mening dat voor deze kwetsbare groepen het voorzorgsprincipe gehanteerd moet worden. Als uitgangspunt kan de wettelijke regeling voor verpakte baby en peutervoeding dienen. Voor deze groep geldt de limiet voor de individuele residuen 0,010 mg/kg voeding. In de praktijk zijn overschrijdingen van deze norm bij gangbaar fruit of groente van minstens 100 x geen uitzondering.
- In het bijzonder gaat de teelt van snijbloemen in niet-EU landen gepaard met een groot risico voor de gezondheid van de lokale bevolking en het milieu. De bloemen zijn sterk vervuild met resten bestrijdingsmiddelen, waarvan volgens de analyses van PAN-NL een derde in de EU verboden zijn.
- PAN-NL concludeert ook dat tuinplanten dermate met insecticiden en ander middelen zijn besmet, dat ze een risico zijn voor de voortplanting van insecten.
- Voor tuinplanten en andere sierteelt producten zijn geen wettelijke normen voor de limiet van residuen.
- De tuinbranche is gevoelig voor onze metingen en is met telers en met PAN-NL in gesprek.
- Producten met het keurmerk "on the way to PlanetProof" op het etiket, scoren niet beter dan producten zonder dit keurmerk.

5 Retailers

EKO-telling in supermarkten

PAN-NL heeft eind november 2022 Eko-tellingen in de vijf grootste supermarkten van Nederland uitgevoerd. Daarbij zijn in supermarkten het aantal stuks biologische producten aan aardappelen, groenten en fruit (AGF) in de schappen geteld. Dit is een vervolg op de Eko-tellingen die in [2021](#) door PAN-NL zijn uitgevoerd. Doel van de Eko-tellingen is om supermarkten te stimuleren het aanbod van Eko-producten te verhogen.

ALDI is de minst duurzame supermarkt van Nederland. Albert Heijn was en blijft koploper. PAN Nederland roept de Nederlandse overheid met klem op ambitieuze regelgeving op te stellen die de groei van de productie en verkoop van biologische producten sterk bevordert. ALDI heeft AGF met het keurmerk 'On the way to PlanetProof' in de schappen liggen. Dit keurmerk onderscheidt zich niet van gangbare teelt zoals blijkt uit onderzoek bij aardbeien en appels van PAN-NL.

Certificatieschema 'On the way to Planet Proof'

In 2021 heeft PAN-NL gereageerd op het certificatieschema 'On the way to PlanetProof'. Gezocht is naar de reductie aan bestrijdingsmiddelen die door dit keurmerk wordt bereikt. Harde en eenduidige data zijn hierover niet gevonden. Een notitie over het certificeringsschema on the way to PlanetProof is opgesteld.

In 2022 heeft PAN-NL deelgenomen aan twee bijeenkomsten van het Supervisory Committee on the way to PlanetProof om de revisie van het certificeringsschema te bespreken. PAN-NL is teleurgesteld over het vernieuwde certificeringsschema en is nog met het certificeringsteam en het college van deskundigen in gesprek.

6 Politieke activiteiten

Om onze zorgen en adviezen over een aantal actuele thema's aan politici kenbaar te maken, heeft PAN-NL aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselveiligheid (LNV), leden van de vaste commissie voor landbouw en aan leden van de Tweede Kamer verschillende brieven gestuurd. De onderstaande lijst is een selectie van alle brieven die PAN-NL heeft verstuurd.

Ministeries

- In een [gezamenlijke brief](#) d.d. 7 januari 2022 geven PAN Nederland, [ASEED Europe](#), [Foodwatch Nederland](#), [Insecten in Nood](#), [Parkinson Vereniging](#), [Stichting Tegengif](#), [Velt](#), [Vereniging voor Biologisch-Dynamische Landbouw en Voeding](#), [Vereniging Meten=Weten](#), [Voedsel Anders](#) en [WECF Nederland](#) hun feedback van de [consultatie Nationaal actieplan duurzaam gebruik pesticiden \(NAP\)](#) van het LNV en IenW. Onze conclusie is, dat in samenwerking met alle belangrijke actoren het Actieplan herschreven dient te worden. We bieden graag onze medewerking aan om er echt een ambitieus en effectief actieplan van en voor heel Nederland van te maken.
- 23 juli 2022 [reageert PAN-NL](#) op de teleurstellende geactualiseerde NAP. PAN-NL is van mening dat de resultaten van de consultatie zo goed als nihil zijn.
- PAN Nederland heeft op 14 januari 2022 deelgenomen aan het Rondetafelgesprek "Gezonde gewassen en gezonde bodem" van de commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over gewasbeschermingsmiddelen. Dit is onze [position paper](#), en hier vindt u de [video weergave](#).
- 25 februari 2022: 79 organisaties, waaronder PAN-NL, sturen een [gezamenlijke brief](#) aan het Europese Parlement. In de brief wordt de bezorgdheid geuit over de lopende EU-hervorming van landbouwstatistiek en met name over de beperkte beschikbaarheid van gegevens over het gebruik van bestrijdingsmiddelen en andere giftige chemicaliën in de landbouw.
- 11 april 2022: in een [gezamenlijke verklaring](#) van 20 Nederlandse Ngo's, verstuurd aan de Ministers en Parlementsleden van Landbouw, Klimaat, Milieu, Volksgezondheid en de Nederlandse leden van het EU-Parlement en de EU-Commissie wordt de beleidsmakers om actie gevraagd om invloed in Europa aan te wenden om te zorgen dat de Commissie snel en met ambitieuze voorstellen komt betreffende de herziening van duurzaam pesticiden gebruik.

- 24 juni 2022: PAN-NL vindt de antwoorden van Minister Staghouwer op vragen van de Gedeputeerde Staten Drenthe over stapelingseffecten en cumulatie van pesticiden nietszeggend. De Minister laat in zijn antwoord de meest kwetsbare groepen, namelijk zwangere vrouwen (het ongeboren kind), zuigelingen en peuters buiten beschouwing. PAN heeft [in een brief](#) aan Minister Staghouwer en het directoraat-generaal Agro om opheldering gevraagd. In [antwoord op onze brief](#) schrijft de minister van LNV dat het voor je gezondheid niet veel uitmaakt of je biologisch of reguliere groenten en fruit eet. En vermeldt dat het ministerie, samen met andere betrokken partijen, zich volop inzet op het intensiveren van de omslag naar weerbare planten en teeltsystemen.
- 14 november 2022: PAN-NL en 8 andere organisaties ([Caring Doctors](#), [foodwatch](#), [Insecten in Nood](#), [Meten=Weten](#), [Parkinson-Vereniging](#), [Tegengif](#), [Velt](#), [WECE](#)) hebben in [een gezamenlijke brief](#) de Minister van Buitenlandse zaken de heer Hoekstra gevraagd ons te laten weten welke stappen hij heeft genomen om de FAO te laten afzien van haar partnerschap met CropLife en of Nederland het idee overweegt om de financiering aan de FAO te koppelen aan de onmiddellijke beëindiging van hun samenwerking met CropLife International.
- 14 november 2022: In een gezamenlijk brief vragen PAN-NL, [Caring Doctors](#), [foodwatch](#), [Insecten in Nood](#), [Meten=Weten](#), [Parkinson-Vereniging](#), [Tegengif](#), [Velt](#) en [WECE](#) de Minister van Buitenlandse zaken de heer Hoekstra en de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, mevrouw L. Schreinemacher, zo spoedig mogelijk contact op te nemen met Virginijus Sinkevičius, commissaris voor Milieu, met het verzoek aan de Commissie om haar belofte na te komen om de export van verboden pesticiden en chemicaliën in 2023 te verbieden en het thema weer in haar werkprogramma op te nemen.
- 3 december 2022: In [een brief](#) doet PAN-NL een beroep op Ministers om zwangere vrouwen te beschermen tegen de gevolgen van pesticiden voor het ongeboren kind. PAN-NL wil een regelgeving die bepaalt dat elk voedingsmiddel dat met behulp van pesticiden wordt geproduceerd, in elk distributiecentrum en elke winkel, een etiket moet hebben met de tekst "niet geschikt voor zwangere vrouwen".
- 6 december 2022: Op grond van het LNV verkregen (WOB-verzoek) documenten, inzake de tot stand komen van het Jaarplan 2021, concluderen de NGO's PAN-NL, [foodwatch](#) en [Meten=Weten](#) na een [analyse van de documenten](#) dat het bestrijdingsmiddelenbeleid van het ministerie LNV door belangenorganisaties wordt bepaald en dat het Nationale actieplan niet aan de eisen en doelstellingen van Europa (Europese richtlijn 2009/128) voldoet. Deze conclusie wordt in een [brief aan de minister](#) en aan de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit kenbaar gemaakt. Hierop ontvangt PAN-NL [het antwoord](#): "de commissie heeft besloten om de minister een afschrift te vragen van het antwoord op uw brief. Zodra de commissie dat antwoord heeft ontvangen, neemt zij een besluit over de eventuele verdere behandeling van uw brief".

Ingediende bezwaarschriften bij het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden

- [23 februari: in een bezwaarschrift aan het Ctgb](#) beargumenteren de NGO's PAN-NL, de Parkinson Vereniging, Meten=Weten en Tegengif waarom deze verlenging van de toelating van 10 glyfosaathoudende middelen niet in lijn is met de wetgeving omtrent de toelating en het op de markt brengen van 'gewasbeschermingsmiddelen'. Deze zaak is nog gaande.
- 15 maart 2022 heeft PAN-NL bij het Ctgb een [bezwaarschrift](#) ingediend tegen de toelating van het cypermethrin bevattende product BELEM 0.8 MG. Deze zaak is nog gaande.

- 12 september 2022 heeft PAN-NL bij het Ctgb een [bezwaarschrift tegen de toelating](#) van het gewasbeschermingsmiddel Bromuconazole 30EC ingediend. Deze zaak is nog gaande.
- 22 november 2022 PAN-NL maakt bij het Ctgb [bezwaar tegen de toelating](#) van Sirionova met de werkzame stof Flufenacet. Deze zaak is nog gaande.

Wat hebben we bereikt?

Onze brieven aan het Ministerie hebben voor een deel geleid tot vragen aan de Minister door Tweede Kamer leden. De Tweede Kamer leden zijn bekend met de standpunten en zorgen van PAN-NL over het gebruik van bestrijdingsmiddelen en de residuen.

De resultaten van de bezwaarschriften tegen de toelating van verschillende "gewasbeschermingsmiddelen" aan het Ctgb zijn nog niet bekend. In het algemeen wijst het Ctgb de bezwaren af, waartegen PAN-NL en eventueel mede-indieners bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) in beroep gaat.

7 Netwerken

PAN-NL heeft haar netwerk met andere organisaties in 2022 aanzienlijk uitgebreid. Samenwerkingspartners zijn op de website aangegeven. Met deze organisaties wisselt PAN-NL ideeën uit en werkt zij samen.

PAN-NL nam deel aan verschillende Nederlandse en Europese acties. De deelname bestond uit het bekendmaken van een actie of uit het ondertekenen van gezamenlijke petitieën en/of brieven.

PAN-NL was voor het Europese burgerinitiatief "Red Bijen en Boeren" één van de ondersteunende organisaties, die informatie over de ECI verspreidden. De certificaten van 27 EU-lidstaten zijn aanvaard en de Europese Commissie heeft het initiatief gevalideerd. De ECI heeft de mijlpaal van 1 miljoen geldige handtekeningen bereikt.

PAN-NL ondertekende:

- de brief aan de Europese Commissie (EC) met een oproep voor een Europees verbod voor de export van in de EU verboden bestrijdingsmiddel naar landen buiten de EU;
- de eis aan de EC voor een effectieve herziening van de Europese regulering "Duurzaam gebruik van gewasbeschermingsmiddelen"
- een oproep voor een herziening van REACH (Registratie, Evaluatie en toelating van Chemische stoffen) met de eis om PFAS chemicaliën te elimineren
- de doelstellingen van het Groenboerenplan

8 Verspreiding van Informatie

Nieuwsbrief

PAN NL verstuurt per [kwartaal een nieuwsbrief](#) aan haar achterban (760 abonnees) met de meest recente berichten over bestrijdingsmiddelen en eigen activiteiten.

Berichten verschenen in de media

29.01.2022. Parool: Actiegroep: [groeidend aantal zeer schadelijke bestrijdingsmiddelen in fruit en groente uit Nederland](#)

29.01.2022. Avrotros: [Steeds vaker schadelijke bestrijdingsmiddelen in Nederlandse groente en fruit](#)

- 29.01.2022. Libelle: [Steeds meer groente en fruit uit Nederland bevatten veel bestrijdingsmiddelen](#)
- 29.01.2022. AD. [Groeiend aantal zeer schadelijke bestrijdingsmiddelen in fruit en groente uit Nederland](#)
- 31.01.2022. Huisartsenpraktijk de Driehoek: ['TOENAME AAN ZEER SCHADELIJKE BESTRIJDINGSMIDDELEN IN GROENTE EN FRUIT UIT NEDERLAND'](#)
- 31.01.2022. Gezondheidsnet: ['Toename aan zeer schadelijke bestrijdingsmiddelen in groente en fruit uit Nederland'](#)
- 10.02.2022 Nieuws voor Dietisten: [Toename schadelijke bestrijdingsmiddelen op fruit en groente](#)
- 11.02.2022. AD: ['Valentijnsboekje is een bosje gif'](#)
- 11.02.2022. De Stensor: ['Valentijnsboekje is een bosje gif'](#)
- 14.02.2022. Reflower: [Valentijnsboekje is een bosje gif](#)
- 18.02.2022. De Volkskrant: [Burgers doen vaker zelf onderzoek. Wat is het waard als zij een 'deken van gif over Nederland' vinden?](#)
- 24.05.2022. Metro: [Op ons fruit zit meer gif dan ooit – dit zijn de meest bespoten, en dus ongezonde, vruchten](#)
- 24.05.2022. Hier in Salland: [Dramatische toename van aantal meest giftige en verboden pesticiden op groente en fruit](#)
- 25.05.2022. NOS: ['Mogelijk schadelijke pesticiden op fruit en groenten fors toegenomen'](#)
- 25.05.2022. RIVM: [Nieuwsattending gezondheid en milieu](#)
- 27.05.2022. RTVDrenthe: [Meer pesticiden op groenten en fruit geen reden tot paniek](#)
- 04.07.2022. Hier in Salland: [Waarschuwing PAN Nederland: Veel gif in tuinplanten](#)
- 06.06.2022. Bijenstichting: [Onderzoeksrapport: gangbare insectenplanten bevatten gif](#)
- 13.07.2022. Tuindingen: [Planten in tuincentra bevatten nog steeds gevaarlijke bestrijdingsmiddelen - Lavendel spande de kroon](#)
- 13.07.2022. Ik eet gezond: [Steeds meer gif op 'insectenplanten' uit tuincentra](#)
- 18.07.2022. Levensmiddelenkrant. Pan-NL: ['meer pesticiden op supermarktaardbeien dan vorig jaar'](#)
- 27.07.2022. BNNVARA: [Meer bestrijdingsmiddelen op aardbeien uit de supermarkt](#)
- 27.07.2022. Trouw: [Meer landbouwgif gevonden op aardbeien uit de supermarkt](#)
- 17.09.2022. Hierinsalland: [PAN-NL: Pesticiden-schok in de herfst: Nederlands fruit het meest besmet in Europa](#)
- 07.10.2022. Trouw: [De top-25 van de duurzame 100 onderscheidt zich](#)
- 07.10.2022. Trouw: ['Het uitbannen van schadelijke pesticiden gaat helaas veel te langzaam. Pan doet er wat aan.'](#)
- 12.10.2022. Akkerwijzer. [Burgerinitiatief PAN: 'EU gaat aan de slag om gebruik pesticiden te verminderen'](#)
- 19.10.2022, Trouw. [Landbouwgif nestelt zich in het haar van de boer en zijn burens](#)
- 19.10.2022, BNNVARA. [Veel bestrijdingsmiddelen gevonden in het haar van boeren en plattelandsbevolking](#)
- 19.10.2022, Foodlog. ['230 keer meer pesticiden in haar van boeren dan van burgers'](#)
- 17.11.2022, LINDA. [SNOEP VERSTANDIG, EET \(G\)EEN APPEL: 'TE VEEL BESTRIJDINGSMIDDELEN OP APPELS VOOR KINDEREN'](#)

17.11.2022, ND. '[Bespoten appels bevatten teveel sporen landbouwgif](#)'

6-12-22 Trouw. [Lobby blokkeert duurzaam gebruik pesticides, zeggen milieuorganisaties](#)

11-12-2022. Hierinsalland: PAN-NL: [Belangenorganisaties bepalen in Nederland het bestrijdingsmiddelenbeleid](#)

Radio en TV

29.10.2022. Radio NOS: Interview over toename zeer gevaarlijke bestrijdingsmiddelen in groente en fruit in Nederland.

13.10.2022. RTV Drenthe: interview [Tientallen verboden bestrijdingsmiddelen in Drentse wateren](#)

Social Media

PAN-NL is in 2022 ook actief op *social media*: Stand eind december 2022:

Website bezoekers 150 tot 270 per dag

[Twitter](#) 700 volgers

[Facebook](#) 2950 volgers

[Instagram](#) 610 volgers

9 Impact /doelbereik jaar 2022

PAN-NL heeft als doel de bewustmaking van het publiek, en indirect daarmee veranderingen in de politiek en het bedrijfsleven. Wij denken dat we op deze drie lijnen al een flinke impact hebben gehad, maar we willen meer.

PAN-NL staat op de 14e plaats in de Trouw-ranglijst Duurzame 100, dat vinden we een mooie opsteker!

Bewustwording Burger

Bij de bewustmaking van het publiek zijn de media van groot belang. In 2022 heeft PAN-NL via de *social media*, dagbladen, radio en TV minstens enkele miljoenen burgers bereikt.

De persberichten van PAN-NL over o.a. residuen in fruit, groente, in tuinplanten en boeketten of in haar zijn minstens 34 keer in Nederlandse dagbladen en magazines verschenen. Voor de media blijken residuen in voedsel en tuinplanten het meest interessant te zijn en met name publicaties van eigen onderzoek.

In 2022 hebben via de *sociale media* hebben minstens een miljoen burgers toegang tot actuele berichten gekregen. Met de thema's residuen in groente en fruit en in haar werden in Facebook en Instagram de meeste burgers bereikt. In 2022 is het aantal bezoekers op Website en volgers op Facebook licht toegenomen (2950). Op Instagram zijn in 2022 de volgers van 340 naar 610 en op Twitter van 390 naar 700 toegenomen.

Vele burgers en bezorgde ouders hebben op sociale media of per mail aangekondigd voortaan biologisch voedsel en biologische tuinplanten te willen kopen.

Directe communicatie gaat ook via onze nieuwsbrief en het aantal abonnees is gegroeid in 2022 van 650 naar 760.

Politiek

De bewustwording bij het publiek, en vaak de verontwaardiging die we opwekken, creëert druk bij de politiek. PAN-NL is bij de politiek nadrukkelijk in beeld. Met de belangrijkste woordvoerders van links en middenpartijen bestaan directe contacten, en we zorgen voortdurend voor input bij belangrijke debatten over pesticiden in Commissie en Kamer. Op de ronde-tafel bijeenkomst van de Commissie Landbouw over 'gewasbescherming' (12 januari 2022) werd PAN-NL als enige landelijke NGO uitgenodigd als spreker, hetgeen een duidelijk signaal is van onze status. Ook op andere punten hebben we de politiek benaderd, zoals Glyfosaat (met collega NGO's), residuen in groente en fruit (met name de KvV), besluitvorming binnen de landbouw, het Uitvoeringsprogramma toekomstvisie gewasbescherming 2030, National actieplan (NAP) en de biologische landbouw.

Brieven van PAN-NL werden vaak door Kamerleden in debatten aangegrepen om de minister te ondervragen. We werken ook voortdurend met de Europese agenda om te proberen Nederland een vooruitstrevende rol te laten spelen bij de implementatie van pesticiden wetgeving in plaats van de traditionele remfunctie of bij een exportverbod van in de EU verboden pesticiden.

Retail

Bij de bedrijven (voornamelijk de retail) zijn we nog niet heel ver, maar er bestaan wel directe contacten met de 5 grootste retailers. Ook hier is er dus al wel sprake van een zodanige reputatie van PAN-NL dat men niet probeert ons te negeren. Over het certificaat 'on the way to Planet Proof' zijn wij nog in contact met SMK (stichting Milieukeur). We hebben onze visie gedeeld over het bestrijdingsmiddelenbeleid in het hernieuwde certificeringsschema met de 4 grootste supermarkten die dit keurmerk voeren en het college van deskundigen van SMK. PAN-NL is van mening dat de eisen die aan de telers gesteld worden voor het gebruik van bestrijdingsmiddelen minimaal bovenwettelijk zijn. Verbetering van het certificaat is dringend gewenst.

PAN-NL is in gesprek geweest met de tuinbranche, met telers van vaste planten en bomen, met retailers, leidend tot een groter bewustzijn van de producent en retailers dat residuen in hun producten ongewenst zijn en dat PAN-NL actief de mate van de vervuiling met residuen vervolgt. Door toedoen van PAN-NL heeft de tuinbranche bevoegdheid gekregen om tuinders die verboden middelen gebruiken hun lidmaatschap te ontnemen.

Ook is PAN-NL in gesprek met vertegenwoordigers van MPS (Milieu Project Sierteelt) over de invoering van een certificaat voor sierplanten die alleen met gewasbeschermingsmiddelen behandeld mogen worden, die in de biologisch landbouw zijn toegestaan. Voor de ontwikkeling van dit certificaat neemt PAN-NL deel aan de werkgroep MPS-Natural Protected.

Bezwaarschriften

De behandeling van het bij het Ctgb ingediende bezwaarschrift betreffende de verlenging van de toelating van 9 glyfosaat-houdende middelen ligt nu bij het CBB.

PAN-NL gaat bij het CBB in beroep tegen de afwijzing door het Ctgb van de bezwaren van PAN-NL tegen de toelating Bromuconazole en BELEM. Het Ctgb heeft nog niet gereageerd op een vierde bezwaarschrift van PAN-NL.

In Nederland is PAN-NL de enige organisatie die het voortouw neemt om bij het Ctgb bezwaarschriften in te dienen tegen de toelating van gewasbeschermingsmiddelen die zeer gevaarlijke stoffen zoals Kandidaten voor Vervanging bevatten.

Netwerken en zichtbaarheid

In 2022 zijn er 18 organisaties aan de visie en doelstellingen van PAN Nederland gecommiteerd, en zijn in de website van PAN Nederland aangegeven.

Door deze samenwerking is het netwerk en de bekendheidsgraad van PAN Nederland versterkt. Dit kan tot uiting komen door een medefinanciering van onderzoek door een partnerorganisatie, het gezamenlijk ondertekenen van brieven of gesprekken voeren met bijv. het Ctgb, ministeries en politici.

Internationaal heeft PAN Nederland zichtbaarheid gekregen door de samenwerking met PAN Europe, deelname aan verschillende acties zoals de ECI 'bijen en boeren redden', betere wetgeving om de reductie van pesticiden gebruik (SUD), eliminering van de Kandidaten voor Vervanging, Europese haar onderzoek, medeondertekenen van brieven aan de Europese Commissie of door actieve deelname aan online seminars.

Toekomst 2023 -2024

Achtergrond van onze planning

In 2021 en 2022 heeft PAN-NL onderzoek naar de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen in boeketten, tuinplanten, groente en fruit gedaan. De onderzochte monsters waren tot 39 verschillende pesticiden besmet. Het is gebleken dat door dergelijke metingen vele burgers bereikt worden en de bewustwording van de vervuiling van mens en milieu met pesticiden toeneemt. Tegelijkertijd geven wij alternatieven aan.

Onze onderzoeksresultaten zijn ook gedeeld met de betreffende retailers (supermarkten en tuincentra), met beleidsmakers, met organisaties zoals de Tuinbranche (de brancheorganisatie van ongeveer 450 tuincentra en tuinwinkels en ruim 120 leveranciers van tuinproducten) en met het certificeringinstantie SMK voor o.a. het keurmerk 'on the way to PlanetProof'. Op grond van onze onderzoeksresultaten, onze analyse van de ambities van de tuinbranche, het certificeringsschema 'on the Way to PlanetProof' en de analyse van het Nationale Actieplan (NAP 2021 en 2021-2025) is PAN-NL van mening dat er heel veel hapert aan de doelstellingen van de agrarische en sierteelt sector.

Een efficiënte reductie van het gebruik van bestrijdingsmiddelen is niet zichtbaar; dit komt ook tot uiting in het aantal residuen in sierplanten, groente en fruit. Een beleid om het gebruik van de als zeer gevaarlijk geclassificeerde pesticiden (kandidaten voor vervanging) te verminderen is eveneens niet zichtbaar. Ook is er geen beleid om het voorzorgsprincipe toe te passen en de meest kwetsbare groepen, zwangere vrouwen en kinderen, tegen resten van pesticiden te beschermen.

De Europese doelstellingen van de Farm to Fork strategie en the Green Deal worden genegeerd. De EC heeft de doelstelling om het algemeen gebruik van pesticiden in de landbouw voor 2030 te halveren en een halvering van het gebruik van zeer gevaarlijke pesticiden.

Planning

In 2023 en 2024 wil PAN-NL met behulp van experts (o.a. voor een professionele communicatie), campagnes voeren die retailers en telers aanzetten om producten aan te bieden die echt duurzaam zijn geproduceerd en voor mens en natuur veilig zijn.

Als onderdeel van de campagnes zal ook de consument aangesproken worden over de risico's van pesticiden voor mens en natuur en handelingsperspectieven aangeboden worden.

Voor de campagne zal financiering gezocht worden.

PAN-NL zal de voortgang van de mate van duurzaamheid bij retailers en tuincentra blijven volgen en communiceren.

PAN-NL zal verder al of niet in samenwerking met partnerorganisaties bezwaarschriften tegen de toelating van de meest giftige pesticiden blijven indienen en brieven aan politici schrijven.

PAN-NL zal het beleid bij het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselveiligheid vervolgen en de samenwerking met politici versterken.

PAN-NL zal ook de komende jaren het netwerk uitbreiden en met nationale en internationale NGO's samenwerken.

Onze doelstelling is om de komende twee jaren mens en natuur tegen de blootstelling van pesticiden beter te beschermen, de zichtbaarheid van PAN-NL een booster te geven en de actieve werving van donateurs en vaste donateurs voortzetten.

Financiën 2022 - 2023

VERLIES EN WINSTREKENING	Begroting 2022	Gerealiseerd 2022	Begroting 2023
OPBRENGSTEN	Euro	Euro	
Donaties algemeen individuen	6000	7570	10000
Donatie tbv kosten Zoom Video		203,16	
Terugbetaling/gedoneerde griffiekosten		1.449,30	
Projectgebonden bijdrage van organisatie 1	10000	9500,00	
Projectgebonden bijdrage van organisatie 2	7500	7500,00	
Inkomsten uit subsidie	2000		1000
TOTAAL	25500	26314	11000
	2022 gepland	Gerealiseerd 2022	Begroting 2023
KOSTEN	Euro	Euro	Euro
TriodosBank rekening courant, pasbijdrage	180	179,52	200
Analyse, laboratoria	9000	9207,53	4000
Bemonstering, transport en porto	1000	867,12	300
Onderzoek en rapportage externe experts	5000	596,81	2000
Onderhoud website, internet, social media	2500	690,00	800
Communicatie, training	1000		1000
Griffie en proceskosten	2000	2100,00	2500
Verzekering	350	335,47	0
Diversen	1000	75,00	200
TOTAAL	22030	14051	
Resultaat 2022 en verwacht resultaat 2023	3470	12263	11000

Balans: staat van bezittingen en schulden per 31-12-2022			
Debitzijde activa	Euro	Creditzijde passiva	Euro
Vlottende activa		Eigen vermogen	22301
Vorderingen		Totaal eigen vermogen	22301
Overlopende activa		Kort vreemd vermogen	
Liquide middelen	22301	Overlopende passiva	
		Totaal kort vermogen	
Balans totaal	22301	Balans totaal	22301